

ŽMOGAUS TEISĖS IR ASMENS VARDAS: TEISĖS TENDENCIJOS IR IŠŠŪKIAI

Dr Fernand de Varennes¹

Observatoire international de droits linguistiques
Faculté de droit, Université de Moncton,
Moncton, N. B., Canada
El. paštas: <fdevarennes@gmail.com>

Šiame straipsnyje analizuojama, kaip pastaruoju metu tarptautinėje žmogaus teisių teisėje vystėsi asmens vardo pripažinimo ir naudojimo koncepcija. Straipsnyje taip pat nagrinėjamos istorinės priežastys, paaiškinančios, kodėl šis centrinis asmens tapatybės aspektas iš pradžių sutartyse buvo praleidžiamas. Manoma, kad tokia situacija susiklostė dėl skirtingų tradicijų, lėmusių asmens teisę laisvai išreikšti savo tapatybę per savo vardo ir pavardės naudojimą. Ypač Europoje bendrosios teisės požiūris šiuo klausimu labai skyrėsi nuo civilinės teisės krypties. Straipsnyje aptariami svarbiausi pastarojo laikotarpio pasaulio ir Europos jurisprudencijos pokyčiai, atskleidžiantys, kad vis daugiau dėmesio skiriama asmens tapatybės svarbai. Tai reiškia, kad labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, tokių kaip antai vaikai, moterys ir mažumos, atstovai turi turėti teisę, kad jų vardai valstybės valdžios institucijose būtų pripažįstami ir naudojami, o nebūtų verčiami priimti valstybės institucijos nustatytą oficialiai priimtą vardo variantą.

This article explains the recent evolution in the recognition and use of a person's own name in international human rights. It examines the historical reasons why this central aspect of individual identity was initially largely omitted from earlier treaties because of the different traditions on whether individuals could freely assert their identity through the use of their own name and surname, particularly in Europe where common law and civil approaches on the matter were significantly different. It shows how there has been significant changes in recent jurisprudence internationally and in Europe that have focused increasingly on the importance of an individual's identity, and that this means vulnerable segments of society such as children, women and minorities must generally be entitled to have their own names recognised and used by state authorities, rather than having authorities impose an officially acceptable version.

Teisė į vardą savaime susijusi su asmens tapatybės, suponuojančios ir priklausymą tam tikrai šeimai ir tam tikrai bendruomenei, pripažinimu <...>²

Įvadas

Skirtingi vardų suteikimo reikalavimai ir apribojimai yra neišvengiami, atsižvelgiant į labai skirtingus kontekstus, skirtingas kultūras ir istorijas, kurios turi įtakos valstybių ir jų gyventojų sąveikai. Galima teigti, kad iki Antrojo pasaulinio karo įvairūs sprendimai dėl vardų suteikimo reikalavimų ir apribojimų buvo valstybės suvereniteto dalis: pagal ano laikotarpio tarptautinę teisę nacionalinės vyriausybės

¹ Vizituojantis profesorius, Pretorijos universitetas, Honkongo universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas.

² *Ernestina and Erlinda Serrano Cruz v. El Salvador*, Judgment, Inter-American Court of Human Rights, March 1, 2005.

turėjo teisę elgtis su savo tauta pagal savo vidaus teisę, nesaistomos arba beveik nesaistomos jokių apribojimų, kad ir kokie neteisingi ar žiaurūs būtų minėti teisės aktai.

Antroje XX a. pusėje įtvirtinus žmogaus teises ir pripažinus prigimtinių žmogaus orumą ir vertę, valstybės suverenitetas buvo apribotas: neišskiriant ir aptariamoms srities – asmenų vardų, kuriuos valstybės valdžios institucijos kartais gali atsakyti pripažinti arba naudoti, nepaisydamos asmens orumo ir vertės.

Šiuo metu nekyla abejonių, kad asmenys pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę turi teisę į savo vardą, nors, kaip bus matyti, valstybės taip pat turi teisėtus interesus, į kuriuos būtina atsižvelgti. Žinoma, sunkiausia yra nustatyti to, ką iš tikrųjų apsaugo žmogaus teisių teisė, gindama asmens vardą, ir to, kiek ir kokiomis sąlygomis valstybės institucijos gali ignoruoti asmens vardą, nustatydamos savo prioritetus ir reikalavimus, pusiausvyrą.

Taigi šio straipsnio tikslas – apibrėžti skirtingus tarptautinius žmogaus teisių standartus, susijusius su žmogaus vardo valstybės pripažinimu. Kitas straipsnio tikslas – per istorinę ir lyginamąją prizmę paaiškinti priežastis, dėl kurių ankstyvųjų žmogaus teisių sutarčių rengėjai nenoriai įtraukdavo į jas nuostatas, susijusias su žmogaus vardu. Lyginamasis metodas taip pat padeda išryškinti ir paaiškinti europinio ir tarptautinio požiūrio į asmens vardą skirtumus.

Straipsnyje parodoma, kaip tarptautinėje teisėje pradinį nenorą ir sutarimo stoką palengva pakeitė didėjantis pritarimas žmogaus vardo svarbai. Antra vertus, kalbama apie tai, kad tai turėjo įtakos valdžios požiūriui ir pagarbai pagrindinei žmogaus identiteto išraiškai – asmens vardui.

1. Su asmens vardu susijusių žmogaus teisių atsiradimas ir raida

Paprastai ir trumpaiariant, iš tikrųjų yra daugiau nei viena žmogaus teisė, turinti įtakos asmens vardui.

Tarptautinės teisės požiūriu, taptautinėse ir regioninėse žmogaus teisių sutartyse asmens vardo ir bet kurios su juo susijusios teisės klausimas gali būti traktuojamas ketveriopai, t. y. kaip teisės į privatų gyvenimą dalis, kaip teisė į vardą, kaip specifinė, mažumoms ir čiabuvių tautų gyventojams priklausanti teisė į savo vardą, taip pat kaip diskriminacijos dėl kokių nors asmeninių savybių (ypač lyties, bet ir kalbinių, etninių ir kt. pagrindu) draudimo taikymas.

Be minėtų bendrųjų teisės standartų, pažymėtina, kad kiti teisiniai instrumentai, pavyzdžiui, patariamąjį pobūdžio deklaracijos ir rezolucijos, teisės į vardą atžvilgiu yra konkretnės ir labiau viena-reikšmės. Pavyzdžiui, JT deklaracijoje dėl čiabuvių tautų teisių (angl. – *UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*)³ ir Oslo rekomendacijose dėl kalbinių tautinių mažumų teisių (angl. – *Oslo Recommendations regarding the Linguistic Rights of National Minorities*)⁴ pripažįstama, nors ir šiek tiek skirtingai, tai, kas iš esmės yra tas pats: tai, kad asmenys, patenkantys į minėtas atitinkamas kategorijas, turi ypatingą teisę turėti savo kalba ir pagal savo tradicijas suteiktus vardus, kurie turi būti pripažįstami ir vartojami valstybės institucijose.

Minėti keturi žmogaus teisių srityje išvelgiami požiūriai į bet kokias su asmens vardu susijusias teises išryškina skirtingai taikomus prioritetus ir galbūt atskleidžia tam tikrą neryžtingumą, ypač kai turima omenyje Europos valstybių pozicija po Antrojo pasaulinio karo. Nors pačioje pradžioje Euro-

³ 13 straipsnio 1 dalis: „Čiabuviai turi teisę atgaivinti, naudoti, vystyti ir perduoti ateities kartoms savo istoriją, kalbas, žodines tradicijas, filosofijas, rašymo sistemas ir literatūrą, taip pat skirti ir išlaikyti savo bendruomenių, vietovių ir asmenų vardus.“

⁴ Oslo rekomendacijos 1 straipsnis: „Tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turi teisę vartoti savo vardus / pavardes mažumos kalba pagal savo tradicijas bei kalbinę sistemą, ir tokie vardai turi būti oficialiai pripažinti ir vartojami valdžios institucijų.“

OSCE High Commissioner on National Minorities, *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities & Explanatory Note*, February 1998, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.osce.org/hcnm/67531>>.

pos žmogaus teisių sutartyje nebuvo jokių nuorodų į teisę į vardą, o dauguma kitų pirmųjų žmogaus teisių sutarčių šią teisę jau pripažino, ypač tiek, kiek ji susijusi su vaikais, tačiau vėlesnėse Europos sutartyse ir teismų praktikoje įvyko kardinalių pokyčių.

Galima teigti, kad viena iš teisės į vardą sampratų pamažu plėtojasi į bendresnę teisę į savo vardą. Savo ruožtu, panašu, kad tarptautinėje teisėje teisė į privatų gyvenimą plėtojama ta pačia kryptimi, nors europinės institucijos šiuo klausimu atrodo santūresnės nei jų tarptautiniai partneriai.

1.1. Teisė į vardą: nuo asmens identifikavimo iki tapatybės

Teisės į vardą tarptautinėje žmogaus teisių teisėje plėtojimas yra instruktyvus: panašu, kad tuo metu, kai 1950 m. buvo priimta pirmoji Europoje žmogaus teisių sutartis, Europos valstybės dar gerai nesutarė, ar teisė į vardą, kaip žmogaus teisė, turėtų būti įtraukta į tuo metu kuriamas naujas nacionalines žmogaus teisių sistemas. Tačiau praėjus keliems dešimtmečiams, t. y. maždaug nuo septintojo XX a. dešimtmečio pabaigos, tarptautinėse ir regioninėse žmogaus teisių sutartyse, išskyrus bendrą Europos žmogaus teisių sistemą, jau buvo įtvirtinama teisės į vardą koncepcija. Nors reikėtų pažymėti, kad šiose sutartyse teisės į vardą turinys vis dėlto nebuvo labai detalizuotas: dažniausiai buvo apsiribojama nuostata, kad asmens vardą turi įregistruoti institucijos. Tik devintojo XX a. dešimtmečio pabaigoje šios teisės turinys buvo labiau atskleistas ir plačiau išaiškintas: tarptautiniu mastu naujai priimtose sutartyse, pvz., JT Vaiko teisių konvencija, Europos Tarybos konvencijos dėl tautinių mažumų ir kalbų, jau papildomai buvo atskleista, kad vardas, apie kurį kalbama šiose sutartyse, yra tas vardas, kuris, pačių asmenų teigimu, rodo jų tapatybę.

Toks išaiškinimas ir požiūris daugelio žmogaus teisių dokumentų atsiradimo metu dar nebuvo toks akivaizdus.

Tiek tarptautinių teisės nuostatų galutinėse redakcijose, tiek pirmųjų sutarčių *travaux préparatoires*⁵ nedaug tepasakoma apie tai, ką tiksliai, išskyrus būtinybę registruoti vardą tapatybės nustatymo tikslais, šiomis nuostatomis buvo ketinama reguliuoti.

Neabejotinai aišku, kad daugiausia dėmesio šiose nuostatose (bent jau pradžioje) skiriama vardo registravimo, tapatybės nustatymo tikslams ir teisinės tapatybės klausimui, o tai dažnai pakartojama daugelyje JTO, UNESCO ir UNICEF dokumentų⁶.

Nauja minėtos teisės koncepcija arba, tiksliau kalbant, jos tolesnis išaiškinimas tarptautinėje arenoje buvo vystomas devintojo XX a. dešimtmečio pabaigoje: šis išaiškinimas papildė asmens identifikavimo ir teisės į vardą, t. y. tapatybės, sampratą. Pagal Vaiko teisių konvencijos 8 straipsnį valstybėms kyla pareiga apsaugoti ir, jei būtina, atkurti pagrindinius vaiko tapatybės aspektus, įskaitant vaiko vardą.

Galutinė 8 straipsnio redakcija, tapusi tarptautinės žmogaus teisių teisės dalimi, kaip užsiminė Argentinos atstovas, neapsiribojo „šeimos identitetu“: nuostatoje įtvirtinta, kad valstybės valdžios institucijos turi pripažinti ir gerbti būtent vaiko tapatybę, įskaitant vaiko vardą. Vaiko teisių komiteto nuomone, tokiose srityse, pvz., kultūra, būtent vaiko vardas išsaugo vaiko tapatybę, todėl valdžios institucijos turi pareigą jį gerbti ir vartoti savo veikloje⁷.

Nors minėtas komentaras buvo skirtas čiabuvių tautų vaikams, tačiau tas pats požiūris taikomas mažumoms, nes Konvencijos 30 straipsnis taikomas tiek čiabuvių, tiek mažumų kategorijoms.

⁵ Pavyzdžiui, Vaiko teisių konvencijos 7 straipsnio rengimo metu mažai diskutuota, kaip ketinama pasiekti dėl teisės į vardą. Daugiausia diskusijų kilo dėl vaikų teisės į pilietybę klausimo. Plačiau: žr.: DETRICK, Sharon (ed.), *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the Travaux Préparatoires*, Martinus Nijhoff, 1992, Dordrecht, p. 123–131.

⁶ UNICEF, *The right to a name and a nationality*, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.unicef.org/pon96/coname.htm>>.

⁷ Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 11 (2009): Indigenous children and their rights under the Convention*, UN Doc. CRC/C/GC/11.

Žinoma, galima ginčytis, esą 8 straipsnis nėra tiesiogiai susijęs su teise į vardą (7 straipsniu), nes jame įtvirtinta atskira vaiko teisė į tapatybės išsaugojimą.

Pastaruoju metu 8 straipsnis yra iš tikrųjų taikomas, o asmens tapatybė tarptautinėje žmogaus teisių teisėje pripažįstama kaip viena iš pagrindinių vertybių. Tai išryškina, be kita ko, klausimus: ką tarptautinėje žmogaus teisių teisėje reiškia teisė į vardą ir koks vardas turi būti pripažintas?

Pagal naujausią tarptautinių ginčų sprendimų institucijų, tokių kaip antai, Amerikos šalių žmogaus teisių teismas (angl. – *Inter-American Court of Human Rights*), jurisprudenciją, teisė į vardą jau nebėra siejama vien su asmens identifikavimu arba vien tik su vardo įregistravimo pareiga (atsisakoma tradicinio požiūrio). Teismo nuomone, pastaruoju metu jo suformuota žmogaus teisių samprata skatina pripažinti tapatybės individualumo aspektą⁸.

Kitos pastaruoju metu nagrinėtos bylos, ko gero, patvirtina tai, kad šiandien teisė į vardą turėtų būti suprantama atsižvelgiant į poreikį gerbti asmens tapatybę ir kad ši teisė negali apsiriboti vien valstybės interesu identifikuoti asmenį. Tai galima teigti remiantis daugeliu žmogaus teisių dokumentų⁹. Neseniai Amerikos šalių žmogaus teisių teismas yra pažymėjęs, kad nuo teisės į vardą yra „neatsiejamas tapatybės elementas“¹⁰.

1.2. Teisė į privatą gyvenimą

Paskutiniojo XX a. dešimtmečio pradžioje buvo išaiškinta, kad pagal tarptautinę teisę asmens – tiek suaugusiojo, tiek vaiko – teisė į vardą yra sudedamoji teisės į privatą gyvenimą dalis, nors žmogaus teisių sutartys tai akivaizdžiai nutyli¹¹. JT Žmogaus teisių komitetas, pavyzdžiui, paaiškino, kad privatumo sąvoka apima: „<...> asmens gyvenimo sritį, kurioje jis gali laisvai išreikšti savo tapatybę, nesvarbu, ar tai asmuo darytų vienas, ar užmezgdamas santykius su kitais. Komitetas laikosi nuomonės, kad asmens pavardė [ir, neabejotinai, vardas] yra svarbus asmens tapatybės komponentas ir <...> apima apsaugą nuo savavališko ar neteisėto teisės pasirinkti ir keisti savo vardą ribojimo“¹².

Viešosios valdžios institucijos negalėtų savavališkai ar neteisėtai riboti asmens teisės į vardą.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) priėmė keletą sprendimų, patvirtinančių, kad asmens vardo ar pavardės klausimas iš esmės yra privatus reikalas, kurį saugo teisė į privatą ir šeimos gyvenimą¹³.

Panašiai pasielgė ETT, pritardamas, kad asmens vardas yra esminis asmens tapatybės aspektas, todėl turi būti saugomas *prima facie*¹⁴.

Nors asmuo, remdamasis teise į privatą gyvenimą, turi teisę vadinti save taip, kaip pats to pageidauja, valstybės gali turėti interesą valdyti vardus ar pavardes, pagal kuriuos šie asmenys bus identi-

⁸ *Ernestina and Erlinda Serrano Cruz v. El Salvador*, Inter-American Court of Human Rights, Judgment, 1 March 2005.

⁹ Asmens tapatybė taip pat pripažįstama Tarptautinės konvencijos dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos (angl. – *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families*) 17, 21 ir 31 straipsniuose, UNESCO deklaracijos dėl rasės ir rasinių prietarų (angl. – *Declaration on Race and Racial Prejudices*) 1 straipsnio 3 dalyje ir 5 straipsnio 1 dalyje, Deklaracijos dėl tautinėms ar etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių (angl. – *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*) 1 straipsnio 1 dalyje.

¹⁰ *Contreras et al. v. El Salvador*, Judgment of 31 August 2011, Inter-American Court of Human Rights.

¹¹ *Coeriel and Aurik v. Netherlands*, United Nations Human Rights Committee, Communication No. 453/1991, U.N. Doc. CCPR/C/52/D/453/1991 (1994); *Burghartz v. Switzerland*, European Court of Human Rights, Judgment of 22 February 1994, 18 E.H.R.R. 101.

¹² Ten pat, par. 10.2.

¹³ *Znamenskaya v. Russia*, Judgment of 12 October 2005.

¹⁴ *Standesamt Stadt Niebüll*, Case C-96/04, 30 June 2005. Taip pat žr. *Konstantinidis*, Case C-168/91 [1993] ECR I-1191, and *Garcia Avello*, Case C-148/02 [2003] ECR I-11613.

fikuojami oficialiais ir administraciniais tikslais. Tai, kas atsitinka, kai valstybės institucijų interesai susikerta su asmens pasirinktu vardu, besikeičiančioje situacijoje išlieka rimta problema¹⁵. Reikia turėti omenyje tai, kad vis labiau pripažįstama, jog valstybės interesai, susiję su asmenų vardais, negali visiškai išstumti pagrindinių žmogaus teisių, tokių kaip antai teisė į privatų gyvenimą ir kitos toliau straipsnyje išvardytos teisės.

1.3. Diskriminacijos draudimas ir vardų draudimas

Jei valstybė vieniems asmenims leidžia turėti savo „tikrąjį“ vardą ar pavardę, registruotą ir vartojamą institucijose, tačiau neleidžia to paties daryti kitiems asmenims dėl jų esminių asmeninių savybių, tai toks elgesys yra laikomas teisės paneigimu arba apsunkinimu, kurie galėtų būti pripažinti diskriminaciniais, jei nebūtų pagrįsti arba pateisinami konkrečiomis aplinkybėmis ar tikslais, kurių siekia valdžios institucijos, atmesdamos asmens vardą.

Nors pagal tarptautinę teisę yra daug žmogaus asmeninių savybių, kurios gali tapti skundo dėl diskriminacijos pagrindu, pasitaiko tik dviejų tipų atvejai, kai tarptautinės institucijos pripažįsta, kad valstybės valdžios institucijos savo veiksmais diskriminuoja asmenis dėl jų įregistruotų ir vartojamų vardų:

Lyčių diskriminacijos atvejis¹⁶ ir rasinė, etninė ar kalbinė (lingvistinė) diskriminacija. Toliau išsamiau analizuojama rasinė, etninė ir kalbinė diskriminacija.

---

¹⁵ Pvz., Europos žmogaus teisių teismo požiūris į lytį pakeitusių asmenų vardų keitimą per pastaruosius du dešimtmečius keitėsi. Nors paskutiniame XX a. dešimtmetyje pirmosiose šiuo klausimu savo bylose (žr. 1998 m. liepos 30 d. sprendimą byloje *Sheffield and Horsham v. The United Kingdom*, Applications No. 22985/93) Teismas ne itin palankiai vertino skundus dėl to, kad, vadovaujantis teise į privatų gyvenimą, lytį pakeitusiems asmenims turėtų būti leista pasikeisti savo vardą, tačiau jau 2002 m. liepos 11 d. sprendime byloje *Goodwin (Christine) v. The United Kingdom* (Application No. 28957/95) Teismas pakeitė minėtą požiūrį:

„122. Vis dėlto Konvencijos esmė yra pagarba žmogaus orumui ir laisvei. Ypač pagal Konvencijos 8 straipsnį, kuriame asmens autonomijos sąvoka yra svarbus principas, kuriuo grindžiamas šio straipsnio garantijų aiškinimas, apsauga teikiama kiekvieno asmens privačiai sričiai, įskaitant teisę nustatyti savo, kaip atskiro individo, tapatybės detales.

<...>

124. Atsižvelgdamas į minėtas aplinkybes, Teismas nusprendė, kad Vyriausybė kaip atsakovas nebegali teigti, kad šis klausimas [teisė nustatyti tapatybės detales] priklauso valstybės diskrecijai, išskyrus tuos atvejus, kurie liečia tinkamas šios teisės, saugomos pagal Konvenciją, pripažinimo priemones.

Kadangi nebuvo nustatyta jokių reikšmingų aplinkybių, jog viešojo intereso apsauga nusvertų šio individualaus pareiškėjo teisę, kad jo lyties pakeitimo faktas būtų teisiškai pripažintas, todėl Teismas padarė išvadą, kad teisingai apsvarsčius, kaip reikalaujama Konvencijoje, sprendimas pakrypsta pareiškėjo naudai (angl. – *the fair balance <...> tilts decisively in favour of the applicant*). Todėl konstatuotina nepagarba teisei į privatų gyvenimą, pažeidžiant Konvencijos 8 straipsnį.“

Tai, be kita ko, reiškia valstybės institucijų pareigą pakeisti pareiškėjo vardą valstybiniame gimimo liudijimų registre“.

¹⁶ Dažniausiai vyrams leidžiama pasilikti ir oficialiai vartoti savo vardą (pavardę) po santuokos, o moterims – ne. Tai gi, viešosios valdžios institucijoms registruojant, koks vardas (pavardė) bus vartojamas, susiklosto nevienodas požiūris į asmenį dėl jo lyties. Kaip ir dėl kiekvieno nevienodo žmogaus teisių traktavimo, valdžios institucijoms atsiranda pareiga įrodyti, kad minėtas nevienodas traktavimas yra pagrįstas ir pateisinamas: antraip bus konstatuojamas diskriminacijos faktas ir esminis tarptautinės teisės pažeidimas.

Žr., pvz., 1979 m. Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (angl. – *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*) 16 straipsnio 1 dalies (g) punktas, Afrikos chartijos dėl žmogaus ir tautų teisių Protokolo dėl moterų teisių Afrikoje (angl. – *Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa*) 6 straipsnis.

Plačiau apie teisinį reguliavimą Europoje: *Report on Discrimination between women and men in the choice of a surname and the passing on of parents' surnames to children*, 16 July 1997, Doc. 7885, Parliamentary Assembly of the Council of Europe, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=7815&Language=EN>>; bei *Recommendation 1271 (1995) on discrimination between men and women in the choice of a surname and in the passing on of parents' surnames to children*, text adopted by the Council of Europe's Parliamentary Assembly on 28 April 1995, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta95/EREC1271.htm>>.

Rasinė, etninė ir kalbinė diskriminacija

Individo teisė į tai, kad jo vardas būtų pripažįstamas, yra siejama su jo vartojimu institucijose. Paprasčiau tariant, jei valdžios institucijos leidžia asmenims, priklausantiems vienai rasei, etninei ar kalbinei grupei, vartoti savo vardus oficialiais tikslais, tai šių institucijų atsisakymas vienodai traktuoti kitus asmenis būtų laikomas skirtingu traktavimu dėl rasinių, etninių ar kalbinių požymių, o toks elgesys, tikėtina, būtų pripažintas diskriminuojančiu.

Dauguma minėtųjų situacijų buvo nagrinėtos JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komitete (angl. – *UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, toliau ir – RDPK). Paskutinio XX a. dešimtmečio pabaigoje šis komitetas, pateikdamas savo pastabas dėl periodinių valstybių ataskaitų, ne kartą nurodė, kad teisės aktai, kuriais nauji piliečiai verčiami priimti vardą ar pavardę, užrašytą šalies oficialia kalba, yra diskriminuojantys rasės pagrindu.

Iki 2004 m. minėto komiteto nuomonė šiuo klausimu dar labiau įsitvirtino. Pavyzdžiui, RDPK nurodė, kad, jo nuomone, „praktika, paneigianti asmenų, kurie nėra šalies piliečiai, kultūrinę tapatybę, tokia kaip antai teisiniai arba *de facto* reikalavimai, pagal kuriuos asmenys, kurie nėra šalies piliečiai, turi pakeisti savo vardą tam, kad jie galėtų įgyti šalies pilietybę“, atrodo esanti rasinės diskriminacijos forma¹⁷.

RDPK pastabos visų pirma buvo skirtos dviem valstybėms – Japonijai ir Islandijai, kurių vidaus teisės aktus, susijusius su asmens vardais, jis pripažino diskriminuojančiais. Šios abi valstybės vėliau pakeitė savo įstatymus, kad šie atitiktų RDPK rekomendaciją. Japonijos atveju komitetas pažymėjo, kad „asmens vardas yra esminis jo kultūrinės ir tautinės tapatybės aspektas“, todėl panašių situacijų reikia vengti, nes jos gali kelti klausimų dėl rasinės diskriminacijos¹⁸. Islandijos atvejis buvo beveik tapatus: viešosios valdžios institucijos reikalavo, kad asmuo, kuris įgijo Islandijos pilietybę, priimtų visiškai naują islandišką vardą, pakeisdamas savo vardą taip, kad jis būtų kaip islandiškas arba prie savo ankstesniojo (-ių) vardo (-ų) papildomai pridėtų islandišką. Tokią praktiką RDPK taip pat traktavo kaip galimą rasinę diskriminaciją, nes valdžia pripažino ir leido vartoti valdžios institucijose etninių islandų vardus, bet to paties nepripažino ir neleido kitos rasinės (etninės ir kalbinės) kilmės asmenims¹⁹.

Panašu, kad RDPK laikosi bendros pozicijos, kad asmenų vertimas turėti oficialios kalbos vardą ar vardą, skambantį kaip oficialia kalba, yra skirtingas rasis / etnis / kalbinis asmenų traktavimas, kuris kelią nepasitikėjimą ir greičiausiai yra diskriminuojantis dėl rasės. Dėl šios priežasties komitetas linkęs išsamiai apklausti vyriausybę, kai į jo akiratį patenka situacijos, kad kai kuriems asmenims neleidžiama išlaikyti savo vardų gimtąja kalba – taip atsitiko 2010 m., kai komitetas pareiškė savo nuomonę dėl Maroko amazigų mažumos, pažymėdamas, kad „visi piliečiai turi teisę įregistruoti savo pasirinktą vardą, įskaitant amazigų vardus“²⁰. Todėl, atrodo, RDPK manymu, rasinės (ir etninės / kalbinės) mažumos turi teisę, kad valdžios institucijos pripažintų ir vartotų jų vardus jų gimtąja kalba.

1.4. Tautinių mažumų (ir čiabuvių tautų) teisė į savo vardus

Pažymėtina, kad Europos Tarybos praktika, kuriama tuo pačiu laikotarpiu kaip ir JT Rasinės diskriminacijos panaikinimo komiteto praktika, tiek, kiek Amerikos šalių žmogaus teisių teismas tokią praktiką pripažįsta, iš esmės juda – bent jau kai kurių asmenų atžvilgiu – ta pačia kryptimi. Asmens teisė į savo

¹⁷ Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *General Recommendation 30, Discrimination against non-citizens*, 64th session, 23 February – 12 March 2004, par. 37.

¹⁸ *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Japan*, 27 April 2001, CERD/C/304/Add.114, par. 18.

¹⁹ *Summary record of the 1441st meeting: Iceland, Jamaica*, 14 March 2001, CERD/C/SR.1441.

²⁰ *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Morocco*, CERD/C/MAR/Q/17-18, 8 July 2010, par. 12.

vardo pripažinimą ir vartojimą įtvirtinama konkrečiose sutartyse dėl tautinių mažumų (čiabuvių tautų, tokių kaip antai samiai Šiaurės Europos šalyse, kur jie sudaro mažumą) teisių arba įsipareigojimų, susijusių su regioninėmis kalbomis ar mažumų kalbomis: pavyzdžiui, Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos (angl. – *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, toliau – Pagrindų konvencija)²¹ 11 straipsnio 1 dalyje ir Europos regioninių ir mažumų kalbų chartijos (angl. – *European Charter for Regional or Minority Languages*, toliau – Europos mažumų kalbų chartijos)²² 10 straipsnio 5 dalyje.

Paminėtos dvi sutartys, o iš jų visų pirma Pagrindų konvencija, atsirado tuo metu, kai buvo vis plačiau ir tvirčiau pripažįstama, kad asmenys, priklausantys tautinėms mažumoms, turi teisę reikalauti, kad valdžios institucijos pripažintų ir vartotų jų vardus (vardą ir pavardę) mažumos kalba²³. Todėl pažymėtinas ypatingas kontekstas, paaiškinantis šių sutarčių nuostatų tikslą ir taikymo apimtį: visų pirma pačios valstybės, vadovaudamosi tiek žmogaus teisių standartais, tokiais kaip antai teisė į vardą, teisė į privatų gyvenimą, tiek nediskriminavimo teise, neturėtų trukdyti asmenims išlaikyti ir vartoti savo vardus ir taip išreikšti svarbų savo tapatybės aspektą.

Tuo pačiu laikotarpiu buvo priimti ir neprivalomi dokumentai, susiję su mažumų arba kalbinėmis teisėmis, tokie kaip antai JT deklaracija dėl tautinėms, arba etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių (angl. – *UN Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*, toliau ir – *JT deklaracija dėl mažumų teisių*) ir Oslo rekomendacijos, kuriose kalbama apie mažumų teisę, kad valstybės valdžios institucijos pripažintų ir vartotų jų vardus jų gimtąja kalba.

Pažymėtina, kad Patariamasis komitetas apskritai susilaiko nuo Pagrindų konvencijoje įtvirtintos teisės į vardą aiškinimo, nebent aptinka akivaizdžią problemą²⁴. Pavyzdžiui, jis atkreipė dėmesį į Vengrijos situaciją, nes šioje valstybėje buvo palyginti mažai asmenų, siekiančių, kad jų mažumos kalba rašomi vardai ar pavardės būtų vartojami ir pripažinti²⁵. Ministrų komitetas, panašiai kaip Patariamasis komitetas, nurodė, kad, vadovaudamasi savo prisiimtais įsipareigojimais, Vengrija turi užtikrinti, kad Vengrijos žmonėms nebūtų sukuriama visiškai jokių kliūčių ar spaudimo dėl jų vardų jų gimtąja kalba vartojimo ir pripažinimo.

Nedažni valstybės teisinio įsipareigojimo užtikrinti teisę į vardą pažeidimai atsitinka tada, kai valstybės institucijos neleidžia asmenims vartoti savo vardo savo kalba dėl galiojančių teisės aktų arba dėl susiklosčiusios valdžios institucijų praktikos keisti vardo rašybą (dažniausiai dėl reikalavimų, susijusių su šalies oficialiąja kalba), taip pat dėl vardų transliteracijos, abėcėlės sunkumų, kultūrinių skirtumų ir pavardžių arba dėl kliūčių ištaisyti asmens vardą ar pavardę, kurie buvo priverstinai pakeisti valdžios institucijų.

²¹ „Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę savo pavardę (tėvo vardą) ir vardą (vardus) vartoti mažumos kalba bei teisę į tai, kad jie būtų oficialiai pripažinti pagal šalių teisinėse sistemose nustatytas sąlygas.“

²² „Esant suinteresuoto asmens prašymui, šalys įsipareigoja leisti vartoti ar priimti pavardes, užrašytas regioninėms ar mažumų kalbomis.“

²³ Dėl 11 straipsnio 1 dalyje esančios nuorodos į sąlygas tapo praktiškai neįmanoma tiksliai sureguliuoti, kaip tai gali būti įgyvendinama, susidūrus su įvairiomis situacijomis, ypač skirtingų abėcėlių naudojimo atvejais. Todėl šį klausimą buvo nuspręsta geriau palikti spresti pagal „šalių teisinėse sistemose nustatytas sąlygas“.

Plačiau: CAHMIN *Explanatory Report to the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 1995, CAHMIN H (1995) 010, 1995, par. 68.

²⁴ Žr.: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, *Thematic Commentary No. 3: The Language Rights of Persons Belonging to National Minorities under the Framework Convention*, ACFC/44DOC (2012) 001rev, Strasbourg, 5 July 2012, p. 19–20.

²⁵ Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, *Opinion on Hungary*, ACFC/INF/OP/I(2001) 004, 2000, par. 37.

Šiame kontekste derėtų išskirti grafinę ir fonetinę vardo formą. Negalima sakyti, kad grafinė forma turi viršenybę prieš fonetišką. Kitaip tariant, kai asmens vardas nuo pat pradžių rašomas kitokia, negu vartojama valstybės institucijų, sistema (kirilica ir lotynų, arba graikų ir kinų), tada valstybės institucijos privalo taikyti transliteraciją – perteikti fonetinę vardo formą, bet akivaizdžiai ne grafinę. Tačiau jei originali asmens vardo rašyba yra kita kalba, tačiau naudojant tą pačią abėcėlę, kurią naudoja valdžios institucijos, asmens vardas turi būti rašomas kuo tiksliau išlaikant vizualią vardo formą (pirmenybė teikiama grafinėi formai).

2. Asmens vardo pripažinimas ir vartojimas: apribojimai ir jų ribos

Tarptautinių žmogaus teisių požiūriu, yra mažiausiai keturios sritys, kuriose viešojo valdžia gali pažeisti asmens vardo pripažinimo ar vartojimo teisę. Kai valdžios institucijos taiko, nors asmuo nesutinka, tam tikrą jo vardo ar pavardės rašybos formą, gali susiklostyti kelios situacijos:

- asmens diskriminacija rasiniu, etniniu, kalbiniu, religiniu ar net lyties pagrindu;
- nepagrįstas kišimasis į asmeninį ir šeiminių gyvenimą;
- asmens teisės į vardą pažeidimas; arba
- kalbinių mažumų teisių vartoti savo kalbą tarpusavyje pažeidimas.

EŽTT, nors jo pateikiamų sprendimų pagrindas ir motyvai ne visada labai įtikinami ar nuoseklūs, nuo maždaug 2000 m. nenoriai tiria valstybės atsisakymo pripažinti asmens pasirinktą vardą ar pavardę, kada valdžios institucijų jie buvo pakeisti į valstybinę kalbą, teisėtumą. Daugumoje savo bylų Teismas linkęs remtis valstybės diskrecijos doktrina (angl. – *margin of appreciation*) ir nekvestionuoti valstybės veiksmų, kai ši nepaiso asmens pasirinkimo dėl savo vardo ar pavardės ir kartais priverčia asmenį vartoti visiškai skirtingą, palyginti su gimtąja kalba, vardą ir pavardę.

Daugelį šių bylų vienija bendras oficialiosios kalbos argumentas, esą, siekiant apsaugoti oficialiąją kalbą ir išlaikyti kitų žmonių teisę ją vartoti, asmenys turi būti priversti turėti vardą ir pavardę, užrašytus šia oficialiąja kalba, net jei tai yra daroma prieš jų valią.

Argumentai dėl būtinybės apsaugoti kitų asmenų teises, paneigiant kai kurių asmenų teisę į vardą ar pavardę jų gimtąja kalba, ir pats paaiškinimas, kaip šie argumentai yra susiję su valstybės diskrecijos teise, yra painūs, bet galbūt aiškiausiai pateikiami šiose ištraukose: „<...> Teismas pripažįsta, kad šiose valstybėse oficialioji kalba yra tokia pat pagrindinė konstitucinė vertybė, kaip valstybės teritorija, valstybės organizacinė struktūra ir nacionalinė vėliava. Kalba jokia prasme nėra abstrakti vertybė. Ji negali būti atskirta nuo to, kaip ją iš tikrųjų vartoja vartotojai. Todėl, suteikiant kalbai valstybinės kalbos statusą, valstybė iš principo įsipareigoja garantuoti savo piliečių teisę nekludomai vartoti šią kalbą skleidžiant ir gaunant informaciją ne tik savo asmeniniame gyvenime, bet ir santykiuose su valstybinėmis valdžios institucijoms. Teismo nuomone, šiuo atžvilgiu pirmiausia ir svarbiausia tai, kad kalbos apsaugos priemonės būtų gerai apsvarstytos. Kitaip tariant, oficialiosios kalbos sąvoka numato tam tikrų subjektinių teisių suteikimą šios kalbos vartotojams. <...> Todėl pareiga įvertinti tikrąją latvių kalbos situaciją Latvijoje ir įvertinti veiksmų, kurie kelia jai grėsmę, rimtumą, priklauso pirmiausiai Latvijos valdžios institucijoms, o ne Teismui.“²⁶

Kitas atvejis byloje *Klečkovski v. Lietuva* galėtų būti naudingas patvirtinant interpretaciją, pagal kurią teisė į vardą yra susieta su teise į privatų ir šeimos gyvenimą, tačiau JT Žmogaus teisių komitetas nusprendė dėl jos nepriimtimumo²⁷.

²⁶ *Mentzen alias Mencina v. Latvia*, application no. 71074/01, admissibility decision of 7 December 2004.

²⁷ Žmogaus teisių komiteto sprendimas Nr 1285/2004, *CCPR/C/90/D/1285/2004* par. 8.3. Skundas buvo paskelbtas nepriimtinas neišnaudojus vidaus teisinės gynybos priemonių, bet ir dėl to, kad „teiginys, jog pareiškėjo vardas turėtų būti rašomas naudojant lenkiškos abėcėlės rašmenis, [nebuvo] pagrįstas“. Pareiškėjas nepateikė nė vieno pavyzdžio dėl galimo jo privataus gyvenimo apribojimo šiame kontekste, darant prielaidą, jog valdžios institucijos turėjo teisinį įpareigojimą užrašyti vardą oficialiuose registruose lenkiškos abėcėlės rašmenimis.

Kita vertus, byloje *Coeriel and Aurik v. Netherlands* (Communication No. 453/1991, Views of 31 October 1994), kurioje nacionalinės valdžios institucijos atmetė pareiškėjų prašymą pakeisti jų pavardes į pavardes hindi kalba, Žmogaus teisių komitetas nustatė, kad asmens vardas, įskaitant įgaliojimus jį pakeisti, patenka į privatumo sritį ir pripažino neteisėtai tokius minėto prašymo atmetimo pagrindus, kad, valstybės nuomone, pavardės „neskamba olandiškai“ ar kad turi religinį reikšmės atspalvį. Komitetas padarė išvadą, kad pareiškėjų prašymo pakeisti jų vardus atmetimas buvo savavališkas pagal 17 straipsnį.

Pažymėtina, kad dvi naujausios JT Žmogaus teisių komiteto ir ETT bylos, susijusios su asmens vardo / pavardės asmens gimtąja kalba rašyba, gali nurodyti kryptį, kurios greičiausiai laikysis EŽTT, plėtodamas savo jurisprudenciją.

Byloje *Raihman prieš Latviją*²⁸ pareiškėjas sugebėjo sėkmingai įrodyti, kad Latvijos vyriausybės atsisakymas pripažinti jo rusišką / žydišką vardą ir pavardę apribojo naudojimąsi jo teise į privatų gyvenimą: šis asmuo, primygtinai reikalaujamas vartoti jo vardą ar pavardę originalia forma (kuri, beje, buvo nurodyta jo pase), o ne savo „oficialų /-ią vardą / pavardę“, nustatytą valdžios institucijų ir nurodytą pirmame paso puslapyje, susidurdavo su sunkumais, pvz., negalėjo užsisakyti viešbučio kambario, sėkmingai vykdyti finansinių sandorių, daugiau laiko trukdavo jo imigracijos kontrolės procedūros ir pan.

Atsižvelgdamas į tai, JT Žmogaus teisių komitetas padarė išvadą:

„8.2 <...> Nagrinėjamu atveju pareiškėjo vardas buvo pakeistas taip, kad jis atitiktų latvių kalbos gramatikos taisykles, vadovaujantis Kalbos įstatymo 19 straipsniu ir kitomis susijusiomis teisinėmis nuostatomis. Todėl minėtasis apribojimas negali būti laikomas neteisėtu. Lieka nustatyti, ar jis yra savavališkas.

8.3 <...> [Komitetas] atsižvelgė į valstybės nurodytą minėto apribojimo tikslą apsaugoti latvių kalbą ir tinkamą šios kalbos, kaip vientisos sistemos, veikimą, be kita ko, užtikrinant jos gramatinės sistemos vientisumą. Komitetas taip pat atsižvelgė į sunkumus, su kuriais latvių kalba susidūrė sovietų valdymo metais, ir mano, kad minėtas tikslas yra teisėtas. Vis dėlto, Komitetas mano, kad apribojimai, patirti pareiškėjo, yra laikomi dideliais nepatogumais, kurie nėra pagrįsti, atsižvelgiant į tai, kad jie nėra proporcingi siekiamam tikslui.“

Išvados

Šiame straipsnyje parodyti gana skirtingi ir kartais prieštaringi požiūriai į teisę į asmens vardą tarptautinėje erdvėje, atskleista, kodėl įvairios organizacijos, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų arba Europos Tarybos institucijos, tuo pat metu remiasi skirtingais standartais, pavyzdžiui, teisės į privatų ir šeimos gyvenimą ar net nediskriminavimo principo kontekste. Straipsnyje istoriniu ir lyginamuoju požiūriu atskleista, kodėl tai įvyko.

Naujesni atradimai leidžia teigti, kad asmens vardas yra, ko gero, viena iš pačių pagrindinių teisių: teisė į savo tapatybę, kuri iš dalies susieja su protėviais, bendruomene, kultūra, kalba ir istorija. Tapatybės klausimai tapdavo vienu iš veiksnių, skatinančių reikšti pretenzijas dėl netolerancijos ir socialinės atskirties, o tai daugeliu atvejų pasaulyje kėlė nesantaiką.

Keistai atrodo tai, kad, praėjus beveik penkiasdešimčiai metų po žmogaus teisių atsiradimo tarptautinėje teisėje, vis dar išlieka ne tik didelis neapibrėžtumas dėl tam tikrų pagrindinių standartų tikslaus turinio ir taikymo apimties, bet ir tam tikras neryžtingumas taikant tarptautinę žmogaus teisių teisę tokiose srityse, kurios tradiciškai vertinamos kaip priklausančios valstybės absoliučiam suverenitetui. Net EŽTT, atrodo, kartais nesiima per giliai nagrinėti klausimų, susijusių, pvz., su valstybės oficialios kalbos politika.

²⁸ Communication No. 1621/2007, 28 October 2010, CCPR/C/100/D/1621/2007.

Istorinis straipsnio aspektas leidžia pabrėžti, iš dalies tokio požiūrio turbūt galima tikėtis. Tarptautinės žmogaus teisių teisės evoliucija yra reiškinys, kuris, be to, kad yra istoriškai gana naujas, taip pat apima tarptautinės teisės sritį, kurioje valstybėms sunkiau priimti išorinį kišimąsi į jų suverenitetą: ši sritis yra valstybės ir jos žmonių santykiai.

Įtemptas santykis tarp, viena vertus, valstybės suvereniteto ir, kita vertus, apribojimų, kylančių iš „naujojo“ reiškinio, t. y. žmogaus teisių tarptautinėje teisėje, pastaraisiais metais tapo vis labiau pastebimas tokiose srityse, kaip antai teisė į privatų gyvenimą bei asmens teisė į savo vardą arba pavardę. Žmogaus teisių teisės požiūriu, asmens vardas yra akivaizdžiai svarbi jo tapatybės dalis.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. 1950 m. Europos žmogaus teisių konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-05-16, nr. 40-987.
2. 1965 m. Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, *Valstybės žinios*, 1998-12-09, nr. 108-2957.
3. 1969 m. Amerikos žmogaus teisių konvencija (angl. – *American Convention on Human Rights*).
4. 1979 m. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (angl. – *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*), *Valstybės žinios*, 1996-03-08, nr. 21.
5. 1989 m. Vaiko teisių konvencija, *Valstybės žinios*, 1995-07-21, nr. 60-1501.
6. 1990 m. Afrikos vaiko teisių ir gerovės chartija (angl. – *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*).
7. 1990 m. Tarptautinė konvencija dėl visų darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos (angl. – *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families*).
8. 1996 m. Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo (angl. – *European Convention on the Exercise of Children's Rights*).
9. 2003 m. Afrikos chartijos dėl žmogaus ir tautų teisių Protokolas dėl moterų teisių Afrikoje (angl. – *Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa*).
10. 1978 m. UNESCO deklaracija dėl rasės ir rasinių prietarų (angl. – *Declaration on Race and Racial Prejudices*).
11. 1992 m. JT deklaracija dėl tautinėms ar etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių (angl. – *Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities*).
12. 1994 m. Vidurio Europos iniciatyva dėl tautinių mažumų teisių apsaugos (angl. – *Central European Initiative for the Protection of Minority Rights*).
13. 2007 m. JT deklaracija dėl čiabuvių tautų teisių teisių (angl. – *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*).
14. 1998 m. Oslo rekomendacijos dėl kalbinių tautinių mažumų teisių, OSCE High Commissioner on National Minorities: *The Oslo Recommendations Regarding the Linguistic Rights of National Minorities & Explanatory Note*, February 1998, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.osce.org/hcnm/67531>>.

Specialioji literatūra

15. DETRICK, Sharon (ed.), *The United Nations Convention on the Rights of the Child: A Guide to the Travaux Préparatoires*, Martinus Nijhoff, Dordrecht, 1992.
16. UNICEF, *The right to a name and a nationality*, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.unicef.org/pon96/coname.htm>>.

Praktinė medžiaga

17. *Burghartz v. Switzerland*, European Court of Human Rights, Judgment of 22 February 1994, 18 E.H.R.R. 101.
18. *Coeriel and Aurik v. Netherlands*, United Nations Human Rights Committee, Communication No. 453/1991, U.N. Doc. CCPR/C/52/D/453/1991 (1994).
19. *Contreras et al. v. El Salvador*, Judgment of 31 August 2011, Inter-American-Court of Human rights.
20. *Garcia Avello*, Case C-148/02 [2003] ECR I-11613.
21. *Goodwin (Christine) v. The United Kingdom*, Application No. 28957/95, EŽTT 2002 m. liepos 11 d. sprendimas.
22. *Ernestina and Erlinda Serrano Cruz v. El Salvador*, Inter-American Court of Human Rights, Judgment, March 1, 2005.
23. *Konstantinidis*, Case C-168/91 [1993] ECR I-1191.
24. *Mentzen alias Mencina v. Latvia*, application no. 71074/01, admissibility decision of 7 December 2004.

25. *Sheffield and Horsham v. The United Kingdom*, Applications No. 22985/93, EŽTT 1998 m. liepos 30 d. sprendimas.
26. *Standesamt Stadt Niebüll*, Case C-96/04, 30 June 2005.
27. *Znamenskaya v. Russia*, Judgment of 12 October 2005.
28. EUROPEAN COMMISSION OF HUMAN RIGHTS, *Preparatory Work on Article 8 of the European Convention on Human Rights*, Information Document prepared by the Secretariat of the Commission, DH(56)12, Strasbourg, 9 August 1956, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/Documents/Library_TP_Art_08_DH%2856%2912_ENG.PDF>.
29. PREPARATORY COMMITTEE OF THE AD HOC COMMITTEE FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES (CAHMIN) *Explanatory Report to the Framework Convention for the Protection of National Minorities*, 1995, CAHMIN H (1995) 010, 1995.
30. *Recommendation 1271 (1995) on discrimination between men and women in the choice of a surname and in the passing on of parents' surnames to children*, text adopted by the Council of Europe's Parliamentary Assembly on 28 April 1995, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta95/EREC1271.htm>>.
31. PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE, *Report on Discrimination between women and men in the choice of a surname and the passing on of parents' surnames to children*, 16 July 1997, Doc. 7885, [interaktyvus. Žiūrėta 2014-06-25]. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=7815&Language=EN>>.
32. ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES, Opinion on Hungary, ACFC/INF/OP/I(2001) 004, 2000.
33. *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Japan*, 27 April 2001, CERD/C/304/Add.114.
34. *Summary record of the 1441st meeting: Iceland, Jamaica*, 14 March 2001, CERD/C/SR.1441.
35. COMMITTEE ON THE ELIMINATION OF RACIAL DISCRIMINATION, *General Recommendation 30, Discrimination against non-citizens*, 64th session, 23 February – 12 March 2004.
36. Communciation No. 1621/2007, 28 October 2010, CCPR/C/100/D/1621/2007.
37. COMMITTEE ON THE RIGHTS OF THE CHILD, *General Comment No. 11 (2009): Indigenous children and their rights under the Convention*, UN Doc. CRC/C/GC/11.
38. Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Morocco, CERD/C/MAR/Q/17–18, 8 July 2010.
39. ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES, Thematic Commentary No. 3: The Language Rights of Persons Belonging to National Minorities under the Framework Convention, ACFC/44DOC (2012) 001rev, Strasbourg, 5 July 2012.

HUMAN RIGHTS AND A PERSON'S NAME: LEGAL TRENDS AND CHALLENGES

Dr Fernand de Varennes

S u m m a r y

The emergence of human rights in international law after the Second World War has resulted in a number of restrictions on a state's sovereignty, particularly on how it treats its own citizens. One of the areas which was left not directly addressed was the issue of the protection of an individual's identity, and its expression through a name or surname.

While a number of human rights treaties referred vaguely to a "right to a name", the content of this and other rights which were gradually found to be relevant (non-discrimination for women, minorities and indigenous peoples; the right to private life, etc.), and their practical application in different contexts were only to become increasingly clearer from about the 1990s. This was also at least in part due to the huge diversity in naming requirements and legal traditions, and the very different contexts, cultures and histories in different countries. The general *laissez faire* approach to the names and surnames of individuals favoured in common law countries was until recently not followed in most civil law traditions in Europe, though this has been changing in recent years.

Caselaw involving the prohibition of racial and gender discrimination, the increasing linkage between a person's name and the right to private life, the recognition of the importance of their names for minorities and indigenous peoples, as well as the evolving understanding of the right to a name in international law all seem to converge to in an greater acknowledgement that respect for a person's dignity and identity from a human rights point of view require that state authorities respect, recognise and use an individual's own name except for a limited number of areas where restrictions may be necessary for identification, protection or practical reasons.

In concrete terms, the recognition and use of the names of individuals by state authorities is now widely acknowledged to include respect for their linguistic, cultural and religious identity. This appears to be particularly true in the case of the

more vulnerable segments of society such as minorities, indigenous peoples, women and children, and includes respecting the desire to change (or maintain) one's own name. For minorities and indigenous peoples there is now widespread acknowledgment of this in international human rights law, though this is perhaps slightly less firmly established at the European level. State authorities would thus seem to recognise and use an individual's "own" name and surname, including in the language of a minority according to its original spelling, and not seek to impose names in an official language or according to the spelling rules of the official language.

The fairly commonly agreed approach is therefore that – as in the case of women and children – an individual's name is no longer mainly about "identification". Just as importantly from a human rights' perspective, it now also revolves around issues of identity.

Įteikta 2014 m. birželio 30 d.

Priimta publikuoti 2014 m. spalio 15 d.